

בית המועצות הגדול

ש"י עגנון

סמוך לבאר השוק בנין מפואר עומד, כלול בהדרו יפה עד מאוד. זה בית המועצות הגדול שבעירנו, שכל ערי פולין נתקנאו בנו בגללו. מרוב יופיו שימש משל בפי הבריות, שאם ראו איש משתקד להתהדר בלבשו היו אומרים עליו, ראיתם לזה, ללבוש את בית המועצות הכוטשאטשי הוא מבקש. כשם שהבנין למשל היה, כך אותן הדיוקנאות הנאות שעשה האומן נוי לבית המועצות משל היו בפי הבריות, שאם ראו אדם משתאה מחריש היו אומרים, משתאה מחריש כאותם הפסילים של בית המועצות שבבוטשאטש.

עכשיו שחרבה בוטשאטש ואחינו כל בני בוטשאטש שהיו משפרים את העיר ביופים ומנעימים את שיחתם באמרי שפר נהרגו, באתי לפרש אמרותיהם, שלא תתמהו על יהודים כשרים שהיו דבקים באלקים חיים בחייהם ובמותם שהזכירו שם פסילים.

ב

מיקולאי פוטוצקי אלוף בוטשאטש ביקש לעשות לו שם בארץ פולין. נתן את לבו לבנות את בתי עירו בתי אבנים תחת בתי עץ, שלא תשחת לו עירו מפני האש כמרבית ערי פולין אשר בתיהן בתי עץ, אשר אם תפול אש בבית אחד ויצאה האש מן הבית ושרפה כל בתי העיר, וכי יבנו את העיר שנית ותצא אש מאחד הבתים תאכל האש את כל הבתים ולא ישארו מן העיר כי אם ערימות אפר. על כן יחליפו ערי פולין את מראיהן ולא ידעו הבנים את מראה עירם אשר ראו אבותיהם, כאשר לא ידעו בניהם אחריהם מראה אשר המה רואים. על כן יום מיקולאי אלוף בוטשאטש לבנות את בתי העיר אבנים, למען תעמוד עירו ימים רבים ולא תשחת לו עירו מפני האש.

ג

הביא מיקולאי פוטוצקי בנאים לבנות לו בתי אבן, בנו לו בתים רבים וטובים. אף את בית היראה אשר לקטולים רומים ואת בית היראה אשר לקטולים יוונים, כי מרוב ימים עלה רקב בקירותיהם קירות עץ. ויבן אותן אבן. ולכמרים הבאזילנים בנה מנזר, בדרך לפידור למעלה מן הסטריפא בנה את המנזר.

אז אמר פוטוצקי, אבנה לי בית מועצות בעיר, אשר אם יעבור איש את בוטשאטש ויראה את בית המועצות לא ישכח אותו ואת עושהו.

נסע פוטוצקי לארץ איטליא והביא משם אומן לבנות לו את בית המועצות. ושם האומן תיאודור. ואולם כל העושים במלאכה עם תיאודור קראו לו פידור, כי רותינים היו, כי לא יכינו לומר תיאודור על כן קראו לו פידור.

ד

בוטשאטש על צלעי גבעות בנויה. אין בבוטשאטש מישור רק בין רגלי הגבעות ולשפה הימנית של הסטריפא. זה לבדו נמצא ראוי לעשותו מרכז לעיר. ואולם גם הוא צר ולא רחב.

לא במרכז גיאומטרי של המישור הצר קבע המתכנן את המרכז. במערב המישור קבע את המרכז. חתר חתירה בצלע הגבעה ופינה את עפרה והתקין לו סביב מישור. ויבן קיר מגן במערב המישור. כי במערב גבוהה הדרך מן המישור. וכעשרים שלושים מטר רחוק מפאת מזרח בנה את בית המועצות לבל יטה, כי מחמת מימי הסטריפא הקרקע תחוחה במזרח. ואת האבנים לבנין בית המועצות הביאו מעיר טרמבובלה, כי לא כאבני בוטשאטש אבני טרמבובלה כי חזקות הנה. על כן כל מבקש לבנות לו בית חזק וטוב או לעשות לו מדריגות לבית מביא לו אבנים מאבני טרמבובלה.

ה

וזה מעשה הבית. צורת מלבן לבית וסגנונו סגנון בארוק. קומותיו התחתונות שטים, אחת אל אחת, ועליהן שני מגדלים, מגדל על מגדל. המגדל התחתון מרובע והמגדל העליון צר. ואורך הבית כעשרים מטר בדרום וכעשרים מטר בצפון. ורחבו כחמשה עשר מטר במזרח וכחמשה עשר במערב. וגובה הבית כאחד עשר מטר במערב וכשנים עשר מטר במזרח. ובקומה התחתונה חנויות. במדרגות ירדו לחנויות, כי במזרח שפלה היא הקרקע. ועל גבי החנויות חדרי עבודה לעובדי העיר.

ו

ועל הבנין הראשי מגדל ועליו עוד מגדל. עשרה מטר גובה המגדל התחתון וכשמונה מטרים גובה המגדל העליון. ורבעים היו. שמונה מטרים על שמונה מטרים רוחב החלק התחתון וכששה מטרים רוחב החלק העליון.

ומעלות הבית בטבור הבית. ובלולים עלו מקומה לקומה. ועמוד התווך למעלות גזע אלון חזק ועבה. והמעלות מעלות עץ מעצי אלונים קשים וטובים סובבות את עמוד התווך. יער גדול מיערות בוטשאטש כרתו לעשות מעציו מעלות לבית המועצות. וריווח בין מעלה למעלה כשלושים סנטימטרים. על כן לא על גקלה עלו וירדו במעלות הבית.

ז

ופילסטרים עשה תיאודור לבנין הראש. ששה בדרום וששה בצפון וארבעה במזרח וארבעה במערב. כולם מעשה ידי אומן. וגולות הכותרות אשר עליהם פיתוחי עץ תאווה לעינים. בלוסטרות אבן ומעקה עשה לגג התחתון. וכמעקה אשר לגג התחתון עשה מסביב לחלק התחתון של המגדל. ושמונה פילסטרים כאלה אשר בבנין הראש עשה לו בחזית המגדלים. שנים שנים מכל עבר. וכרכוב אבנים עשה למגדל ולטבור כל חזית צורת קשת, לשמור על טבלאות הספרות של כלי השעות, כי כלי שעות עשה לו ברומו של בית המועצות.

זה מעשה בית המועצות אשר עשה תיאודור למיקולאי פוטוצקי אלוף בוטשאטש. שש שנים בנה תיאודור את בית המועצות, את אולמיו ואת חדריו ואת יציעיו. ופסלי אבן רבים עשה תיאודור לבית, בפניות החלק התחתון ובחזית הדרומית. לכולם בשמות קרא בשמות אשר בכתבי הקודש. ודמות פניהם פני יהודים כיהודים אשר ראה תיאודור בעיר בוטשאטש וכיהודים אשר ראה בחלומות בחזיונות לילה. כי בהיות תיאודור ילד קטן הלך עם אחותו הקטנה מבית התפילה לבית אמו ויפגעו בהם כמרים. ויוציאו את הילד מידי הילדה. אותה הביאו לבית הכומריות ואותו נתנו בבית עושה פסלים אשר לקחו לו לבן וקרא לו כשמו תיאודור. ומאז בואו לבית האומן לא ראה עוד את אמו ואת אחותו ולא דיבר דבר עם יהודים.

ח

ויהי היום ותיאודור יצא עם פנות היום להתהלך בעיר. ויבוא עד רחוב היהודים. וירא והנה הרחוב ריק מאדם, כל אדם לא היה ברחוב. וילך תיאודור עוד. וירא והנה בית מאיר בנרות רבים ואנשים מלאים את הבית. והמה מלובשים לבנים ומנעלים אין ברגליהם וכידיהם ספרים ואיש עומד בין העומדים כולו מכוסה בכסות לבנה וקולו קול איש המתפלל על נפשו. ולא ידע תיאודור אם בהקיץ אם בחלום יראה אשר יראה.

ט

אכן לא בחלום כי בהקיץ ראה אשר ראה, אחרי ראותו כזאת בעודנו ילד. כי בהיותו ילד כבן ארבע שנים ואולי כבן חמש שנים לקחה אותו אמו לבית מלא נרות ואנשים רבים היו בבית כולם מלובשים בגדים לבנים כאנשים אשר ראה תיאודור שנית ואיש זקן עומד ומנעים קולו בשיר והם עוניב אחריו בקול. וישב הילד לרגלי אמו וישן. ותקחהו אחותו ללכת עמו הביתה. ויהי הם הולכים ואנשים מלובשים שחורים באו ויוציאו אותו מידי אחותו ולא שב לראות את אחותו ואת אמו. כי לקחו את אחותו ממנו ואותו הביאו בית איש בונה בתים ועושה פסלים אשר קרא לו תיאודור כשמו. ויהי תיאודור בבית תיאודור ויעש תיאודור עם תיאודור ככל אשר עשה תיאודור כן עשה תיאודור. ויגדל ויהי לאיש וככל אשר גדל כן גדל שמו כאחד האמנים הגדולים הבונים היכלות והעושים פסלים.

י

ומיקולאי פוטוצקי שמע את שמע תיאודור. ויבוא אליו פוטוצקי ויביאהו פוטוצקי אל ארצו ואל עירו לבנות לו בית מועצות, אשר ביקש לבנות. ויבן לו תיאודור את בית המועצות. ויפאר את הבית בצורות יפות מראה בצורות האנשים והנשים אשר ראה תיאודור בעיר ואשר ראה בחלומות. כי מאז ראה את בית ה' בליל כיפורים לא משו מעיניו פני האנשים האלה אשר ראה בחלומות עם פני האנשים אשר ראה בהקיץ ברחוב היהודים בעיר בוטשאטש ויעש תיאודור בידו מאשר ראו עיניו ומאשר ראה לבו.

יא

ויכל תיאודור את כל מעשהו. וירא פוטוצקי את בית המועצות מבית ומחוץ ואת צלמי האנשים אשר עשה תיאודור. ויאמר לתיאודור, הגדלת לעשות תיאודור. וישאל אותו, הנמצא בנין מפואר אשר כזה? ויען תיאודור את פוטוצקי ויאמר, בפולין לא נמצא, גם ביתר הארצות לא רבים הם הבניינים אשר ישו לו. וישמע פוטוצקי ויאמר, אלכה ואביאה לך מנחת תודה. ויצא פוטוצקי. ותיאודור עמד לראות את אשר עשה.

יב

ויהי כי עבר זמן רב ופוטוצקי לא שב ויעמוד תיאודור וישתאה, כי אמר לו פוטוצקי אלכה ואשובה עוד מעט, והנה עברה עת רבה ולא שב. ויאמר תיאודור, אלך לקראתו.

וילך תיאודור וימצא את הדלת והנה היא סגורה, כי סגר פוטוצקי אחריו את הדלת. וינס תיאודור לפתוח את הדלת ולא יכול. כי סגר פוטוצקי את הדלת סגור ונעול ואת המפתחות לקח עמו, לבל תת לאומן לצאת מן הבית לבלתי בנות בנין כזה לאדונים אחרים.

יג

ויעמוד תיאודור ויאמר, על מה עשה לי האלוף ככה ואנכי עשיתי עמו באמונה ובניתי לו את הבית הזה. אין זאת כי אם סגר אותי האלוף לבל אצא מזה לבלתי אעשה עוד בית כזה. וירם תיאודור את קולו ויקרא, שמעו אנשים כולם, בואו, פתחו לי. ולא שמע איש את קול תיאודור, כי גבוה מכל העם עמד בראש מרומים אשר אם יקרא איש משם לא ישמע קולו בארץ. בכל זאת לא חדל תיאודור מלקרוא עד כי נחר גרונו.

יד

וידע תיאודור כי לשוא יצעק, כי שומע לא יהיה לו, גם כי ישמעו לא יפתחו לו, כי לקח עמו האלוף את המפתחות. וידע תיאודור כי נגזר מארץ החיים, כי ברעב ימות ולא יוסיף עוד לראות חיים. ואם בחוץ ימות ינקרו העורבים את עיניו ואם בבית ימות יאכלו העכברים את בשרו. ויאמר, אקפוץ לארץ ואם מפרקתי תשבר ואמות קבורה תהיה לי ולא אהיה למאכל לעוף השמים ולעכברי הבית.

טו

ויהי הוא עומד להשליך את גוו לארץ וירע בעיניו למות. ויחשוב מחשבות לבלתי ימות. וילך ויקח לו מן העצים ומן החבלים ומן הסחבות אשר הותירו עושי המלאכה. ויעש לו כנפים לעוף. לא ככנפי המטוס אשר טסים בו היום, אף לא ככנפי האוירון הראשון אשר עשה איש יהודי ימים רבים אחרי, ראשון לכל האוירונים אשר עשו. כי יעשה האלקים חדשה בארץ, לא ביד איש אחד יעשנה ולא בדור אחד תיעשה. מעט מעט תיעשה, בידי אנשים רבים ושונים, עד אשר ייטב הדור בעיני האלקים ויראה בו איש לעשות בידו. ויקח תיאודור את הכנפים אשר עשה ויקשור אותן בכתפיו. כנף אחת לכתף מזה וכנף אחת לכתף מזה. ויעף וידא עד בואו אל גבעת היער מעבר לסטריפא בדרך לעיר יזלוביץ. ולא עצר עוד כח ויפול וימת.

טז

ובעת טוסו עמדו עבדים מעבדי פוטוצקי בעבודתם בשדה. ויראו כנפים פורחות מעל לראשם והנה קשורות לאדם אשר הוא פורח. ויעמדו משתאים. כי מי ראה כזאת ומי שמע כי יתרומם איש למעלה מן הארץ.

ויהי כי צנח תיאודור ארצה ויפול, ויראו והנה הוא תיאודור. וישתוממו. כי שמעו כי אמר אדוניהם כי שב תיאודור אל ארצו. ועתה הנה הוא נופל לפניהם מת וכנפים לו בכתפיו. וינועו ויחרדו מאוד. ויקוננו עליו. כי איש טוב היה תיאודור וטובות רבות עשה כל הימים אשר עשו עמו. ואת הגבעה אשר שם נפל תיאודור קראו על שמו. ויען אשר רותינים הם והם קוראים לתיו פא רפויה,

כי על כן קראו את הגבעה פידור, על שם תיאודור אשר עשה את בית המועצות לאלוף העיר ואחר אשר עשה לו את בית המועצות סגר אותו אלוף העיר בבית המועצות ויעש לו כנפים לעוף ויעף עד הגבעה אשר נפל עליה מת. היא הגבעה אשר שם נקברו חיים חמש מאות יהודים, בבוא הטמאים הארורים שלוחי השיקוף המשומם לעיר ויצו את היהודים לחפור להם בור ולהקבר חיים. חמש מאות יהודים קברו עצמם חיים בבור. והאחרון אשר כיסה את אחיו בעפר נפל על גויות אחיו בשלוח בו המפקד המרצח כדור מות ויפול מתבוסס בדמו על גויות אחיו.

יז

ושאר יהודי עירי מה עשו בהם הטמאים הארורים ? באלות ובאקדחים הוליכום אצל בית המועצות ויקיפו אותם בחוטי ברזל וישפכו עליהם שמן שריפה ויציתו בהם את האור וישרפו כולם חיים. ומתחתיות ארץ מעמקי בור עד שמי השמים עלה קול זעקת היהודים, אלה מתוך הבור ואלה מתוך להבות אש קודש. והגויים צוחקים ואומרים, הנה הם צועקים כמו בבית תפילתם.

חוזר אני לעירנו ולבאר השוק שזכתה למה שזכתה על ידי באר מים חיים.

סמוך לבאר השוק אתה מוצא את בית המועצות הגדול, שכל ערי פולין מתקנאים בנו בגללו. כלול הוא בהדרו, אין בכל ארץ פולין בניינים נאים הרבה שכמותו. למען יהודי אחד שמצא לו דירה במרתף של בית המועצות אספר עליו ועל המרתף.